

delom vključevala v tehnična dela pri regulacijah vodotokov, urejanju gozdov in kmetijskih zemljišč, gradnji cest in železnic ter utrdb in drugih nalog, vezanih na izmero terena. Med kartografi po Valvasorju so za našo deželo pomembnejši Florjančič s Korografsko karto vojvodine Kranjske (1744), Freyer s Posebno karto vojvodine Kranjske (1846), Kozler z Zemljovidom slovenskih dežel (1853) in številni drugi kartografi s Selanom in njegovim slogom izdelave kart po drugi svetovni vojni.

Omeniti bi morali vsaj še Herbesteina, pa Steinberga, Mraka, Vego, Šemerla, Resslera, Fabiani-jain mnoge druge, ki so dali pomemben prispevek

pri zakoličevanju bodoče dejavnosti kartografije in geodezije v gospodarskem in družbenem okolju. Poleg tega kratkega in površnega pregleda nekaterih dosežkov, predvsem na področju kartografije, je bilo izvedenih še veliko drugih projektov na področju današnje inženirske geodezije; začel se je razvoj fotogrametrije, preciznejših geodetskih merjenj in drugih aktivnosti. Tako je bil načrtan razvoj geodezije, vede, ki ima svojo bogato preteklost in iz tega izhajajočo strokovno razvejano sedanost.

1. Korošec, B., 1978. *Naš prostor v času in projekciji*, Geodetski zavod SRS s sodelovanjem Geodetske uprave SRS, Ljubljana.

UDK 631.6(497.12)

UDC 631.6(497.12)

MELIORACIJE

Marjeta Natek

Z urbanizacijo, industrializacijo in spremljajočo infrastrukturo izgradnjo se je v povojnem času močno zmanjšal obseg najkvalitetnejših kmetijskih zemljišč. V obdobju 1938 - 1974 se je v Sloveniji zmanjšala površina njiv in vrtov za 94000 ha (statistični podatki). Na drugi strani pa je vseskozi slediti še procesu deagrarizacije in s tem opuščanju zlasti oddaljenih in težje dostopnih kmetijskih zemljišč. Tako smo se v sedemdesetih letih znašli v konfliktni situaciji, ko želimo pridelati več in kvalitetnejše hrane, primanjkuje pa nam kvalitetnih kmetijskih zemljišč.

Poleg že uveljavljenih, a še ne zadosti vsestransko proučenih pospeševalnih ukrepov na obstoječih kmetijskih zemljiščih (ustrezna uporaba umetnih gnojil in zaščitnih sredstev, izbira ustreznih semen in boljša obdelava) se je ponudila možnost pridobivanja oziroma izboljšave zemljišč z melioracijami.

Melioracije so vsi hidro- in agromelioracijski posegi, ki naj bi ustvarjali možnosti za novo ali pa izboljšali pogoje za intenzivnejšo pridelavo kmetijskih kultur na zemljiščih z doslej neustreznimi fizikalnimi, kemijskimi, biološkimi in drugimi prostorsko-ureditvenimi pogoji.

Po Zakonu o kmetijskih zemljiščih iz leta 1979 ločimo hidromelioracije in agromelioracije. Hidromelioracije obsegajo ureditev režima površinskih voda z regulacijami naravnih vodotokov, izgradnjo zadrževalnikov in drugih protipoplavnih in protierozijskih objektov ter ureditev talnega vodnega režima z izgradnjo osuševalnih in namakalnih sistemov. Agromelioracije pa obsegajo ukrepe, ki izboljšujejo

fizikalne, kemijske in biološke lastnosti tal (apnenje, ravnanje površja, krčenje drevesne rasti in grmičevja, ureditev teras, gorskih in kraških pašnikov in podobno) ter omogočajo izboljšavo dostopa in prevoza na kmetijsko zemljišče.

V Sloveniji so začeli sistematično izvajati melioracije po letu 1973, ko sta bila sprejeta Zakon o kmetijskih zemljiščih in Zakon o vodah.

Odbor za melioracije na Republiškem komiteju za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (do nedavne pri Zvezi vodnih skupnosti) vodi melioracijske posege ločeno po naslednjih kategorijah: hidromelioracije - osuševanje, hidromelioracije - namakanje, agromelioracije v hribovskih predelih, nižinske agromelioracije in obnova ali ureditev trajnih nasadov.

Po letu 1973 so meliorirali preko 15% kmetijskih zemljišč. Najobsežnejša kategorija posegov hidromelioracije - osuševanje obsega okoli 50% vseh melioriranih zemljišč. Njeni številni nepredvideni

Tabela 1: Obseg izvedenih melioracij v Sloveniji med letoma 1973 in 1989

Obdobje	hidromelioracije		agromelioracije		trajni nasadi
	osuševanje	namakanje	hrib. obm.	nižin. obm.	
1973-1975	3636	175	-	70	-
1976-1980	13869	53	-	494	-
1981-1985	28248	804	15514	4973	1124
1986-1988	18211	2604	11502	10971	3156
1988-1989	6765	1975	4628	6368	773
Skupaj	70729	5611	31644	22867	5053

Vir: Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

negativni učinki so že zgodaj vzbudili dvom o ustreznosti in uspešnosti načrtovanih ukrepov.

Z obsežnimi melioracijskimi posegi se vse bolj uveljavlja industrijski način kmetovanja s povečano pridelavo in manjšim vloženim delom pri obdelavi, potrebna pa so bistveno večja vlaganja kot pri tradicionalnem, ekološko prilagojenem kmetijstvu.

Melioracije neposredno in posredno vplivajo na množico geografskih pojavov in procesov. Na

osnovi dokumentiranega gradiva, letalskih posnetkov, meritev, anket in intervjujev je mogoče rekonstruirati območja stare, klasične agrarne pokrajine pred posegi in jih primerjati z obstoječim stanjem. Z melioracijami se močno spremeni zunanja podoba agrarne pokrajine, predvsem raba tal. Sprememba je ponazorjena na primeru Ajdovskega polja in vseh melioracijsko - komasacijskih območjih v občini Ajdovščina (Karti 1,2 in tabeli 2,3)

Tabela 2 : Raba tal na melioracijsko - komasacijskih območjih v občini Ajdovščina

Zemljiška kategorija	1975		1986	
	površina ha	delež	površina ha	delež
njiva	998,5	31,2	1917,5	60
travnik	1653	51,7	786,25	24,6
sadovnjak	35,25	1,1	60,5	1,9
vinograd	89,25	2,8	114,5	3,6
gozd	158	4,9	113,75	3,6
živice	112,5	3,5	23	0,7
pozidane pov.	43,25	1,4	68	2,1
kanali, vodotoki	28,25	0,9	52,25	1,6
poljske poti	42	1,3	33	1
dovoz. ceste	35	1,1	26	0,8
ž. proga	2	0,1	2	0,1
skupaj	3197	100	3196,75	100

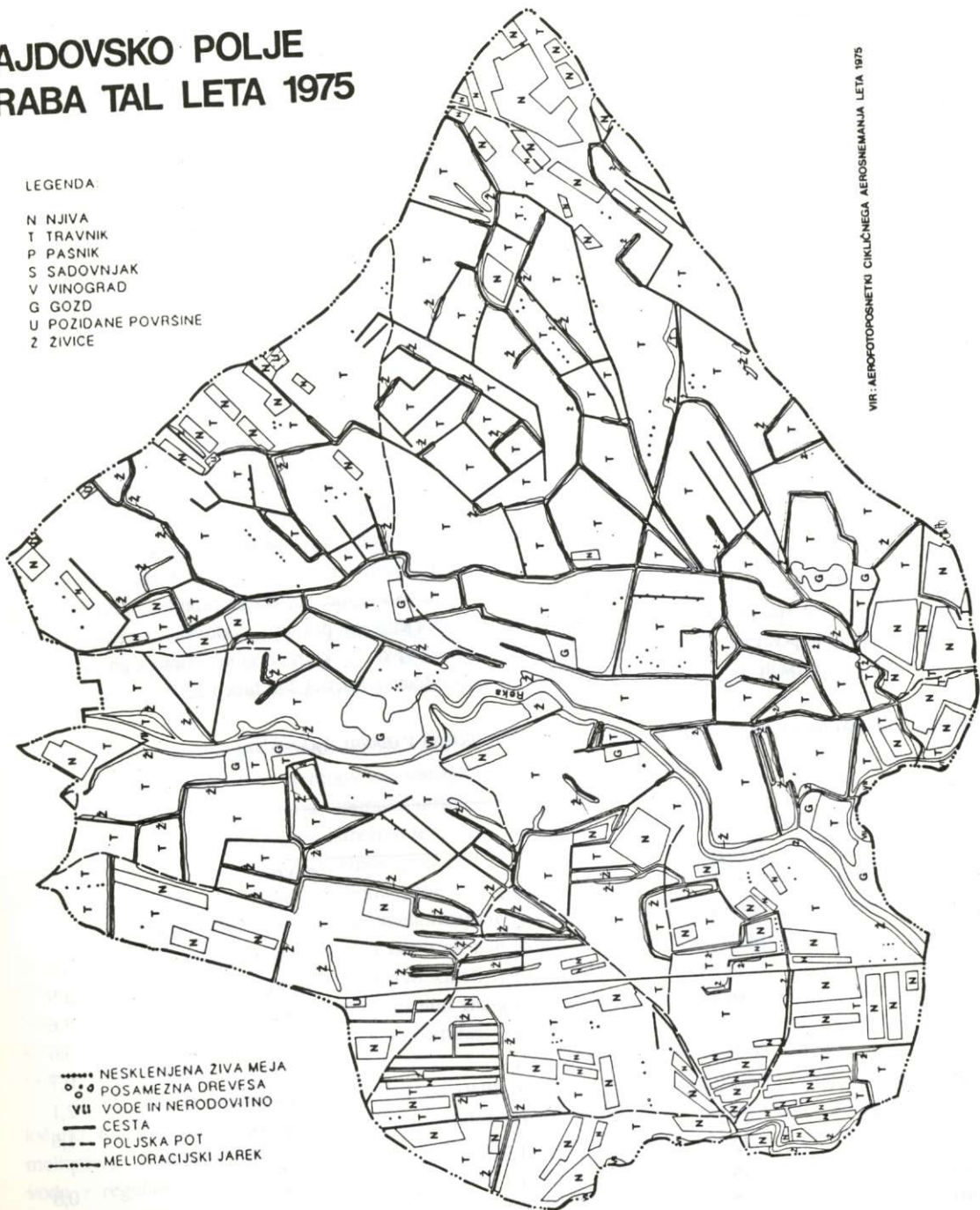
Vir: CAS (ciklično aerosnemanje) 1975, CAS 1986

AJDOVSKO POLJE RABA TAL LETA 1975

LEGENDA

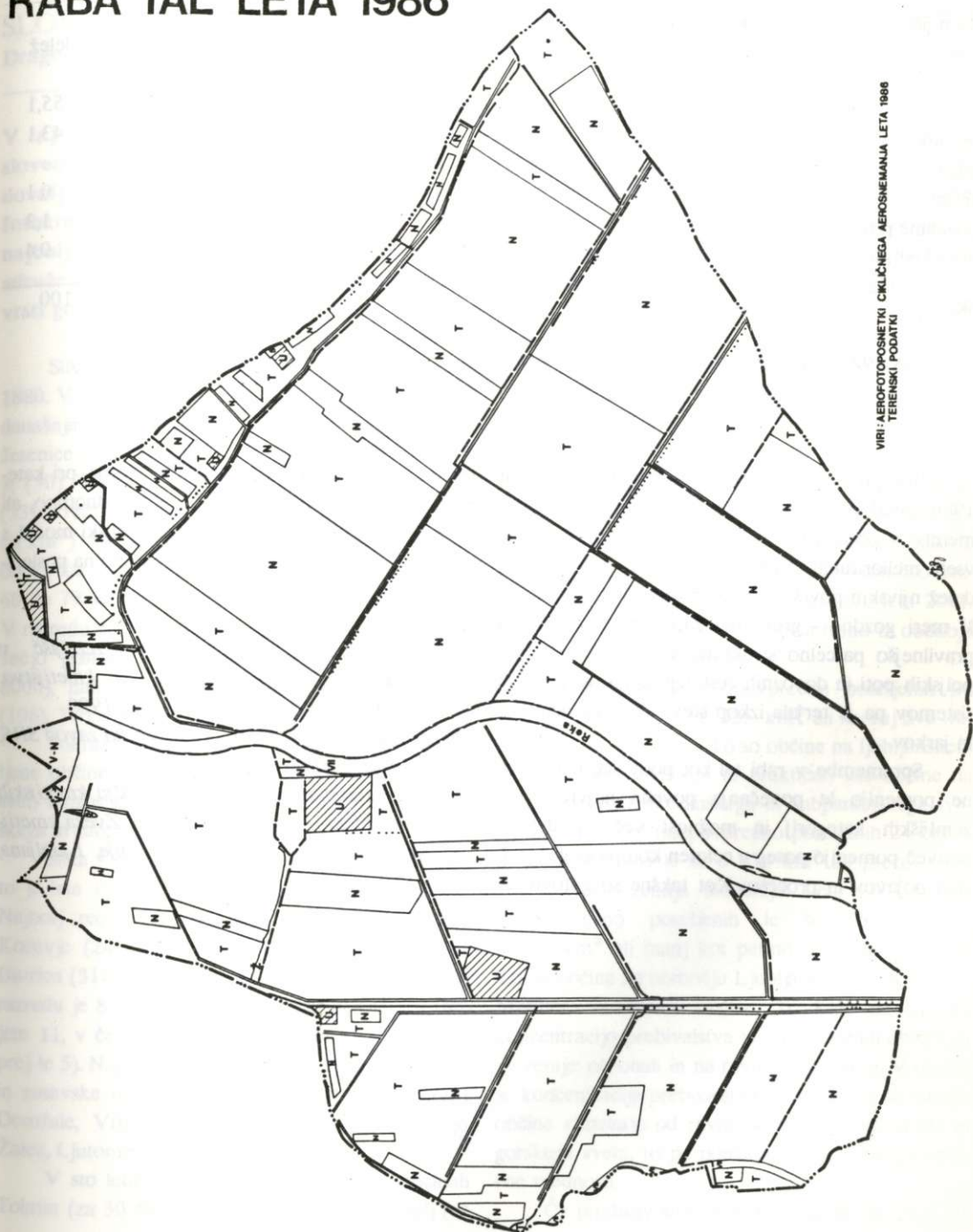
- N NJIVA
- T TRAVNIK
- P PASNIK
- S SADOVNJAK
- V VINOGRAD
- G GOZD
- U POZIDANE POVRSINE
- Z ŽIVICE

VIR: AEROFOTOPOMETRI CIKLUSNEGA AEROSNEMANJA LETA 1975

- NESKLENJENA ŽIVA MEJA
- o o POSAMEZNA DREVFSA
- ||| VODE IN NERODOVITNO
- CESTA
- - - POLJSKA POT
- MELIORACIJSKI JAREK

AJDOVSKO POLJE RABA TAL LETA 1986

VIRI: AEROFOTOPOSNETKI
CIKLičNEGA AEROSNEMANJA LETA 1986
TERENSKI PODATKI

Tabela 3: Raba tal na Ajdovskem polju

Zemljiška kategorija	1975		1986	
	površina ha	delež	površina ha	delež
njiva	21	9,9	115,9	55,1
travnik	172,3	81,3	90,6	43,1
gozd	3,2	1,5	-	-
živice	14,4	6,8	0,2	0,1
pozidane pov.	0,4	0,2	2,7	1,3
nerodovitno	0,6	0,3	0,8	0,4
Skupaj	211,9	100	210,2	100

Vir: CAS 1975, CAS 1986

Interpretacija letalskih posnetkov iz let 1975 in 1986 (pred posegi in ponjih) kaže na velike spremembe v obsegu osnovnih zemljiških kategorij. Na vseh melioriranih območjih se je močno povečal delež njivskih površin na račun travniških in v manjši meri gozdno - grmovnih zaplat in živih mej. S pravilnejšo parcelno strukturo je skrajšana dolžina poljskih poti in dovoznih cest, izgradnja osuševalnih sistemov pa je terjala izkop številnih novih kanalov in jarkov.

Spremembe v rabi tal kot posledice melioracij ne pomenijo le povečanja površin najvrednejših zemljiških kategorij in možnost večje pridelave, temveč pomenijo poseg v celoten kompleks geografskih pojavov in procesov. Kot takšne so gotovo us-

trezen predmet geografskega proučevanja, pri katerem bodisi ugotavljamo učinke, jih vrednotimo, ali pa na osnovi obojega izdelamo simulacijski model, s katerim že v načrtovalski fazi opozorimo na posledice posegov.

Program usposabljanja kmetijskih zemljišč v Sloveniji, Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 1990.

Detaljni podatki o komasaciji, Geodetski zavod SRS, Ljubljana, 1989.

Analiza razvojnih možnosti na področju kmetijskih zemljišč za obdobje 1991 - 1995, Zveza kmetijskih zemljiških skupnosti Slovenije, Ljubljana, 1989.